AVİM Yorum • No: 2012 / 9 • Şubat 2012

DİASPORA ERMENİLERİ VE TAZMİNAT GİRİŞİMLERİ: MOVSESİAN DAVASI'NIN YANSIMALARI II

Aslan Yavuz ŞİR

Analist

2003 yılında Ermeni kökenli ABD vatandaşlarının Alman sigorta şirketi Munich Reye, Osmanlı döneminde bu şirketten satın aldıkları sigorta poliçelerinin bedellerinin ödenmediği gerekçesi ile açılan tazminat davasında geçtiğimiz hafta çıkan karar ile Kaliforniada 2000 yılında kabul edilmiş (kanun teklifini veren meclis üyesinin adı ile anılan Poochigian Kanunu) ve Ermeni Soykırımı ve Ermeni Soykırımı Kurbanı tanımı içeren 354.4 sayılı kanun maddesi iptal edilmişti. Böylece Ermenilerin ABD mahkemelerinde soykırım iddialarını kabul ettirme girişimlerinin önü kapanmış oldu. Karara tepki veren Diaspora Ermenilerinin sessizliği ise devam ediyor. Birkaç eleştiri dışında Diasporada önce Fransadaki kanunun Anayasa Konseyine gönderilmesi kararı ve şimdi de Movsesian kararı ile Poochigian Kanununun iptal edilmesi hayal kırıklığı yaratmış görünüyor. Halbuki Diaspora Ermenileri yalnızca ABDnde değil, dünyanın farklı köşelerinde tazminat taleplerini artık açık bir şekilde ilan ediyorlar. En son 23-25 Şubat tarihlerinde Lübnanda Kilikya Ermeni Katolikosluğu tarafından düzenlenen Ermeni Soykırımı: Tanınmadan Tazminata başlıklı geniş katılımlı uluslararası konferans bu çerçevede en dikkat çekici olanıydı. Hâlihazırda Sevrde 2011 yılının sonlarına doğru toplanan Batı Ermenileri Konferansı da uluslararası alanda Ermenilerin Türkiyeden tazminat taleplerinin çok daha yoğun bir şekilde dile getirilmesi kararı almıştı. Yani ABD mahkemelerinde alınan bu sonuç şimdilik sigorta tazminatları konusundaki girişimlerin önünü kesecekse de, Ermenilerin bu yöndeki çabalarının 2015 öncesinde artarak devam edeceği gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Ermeni kökenli Amerikan vatandaşları Kaliforniya mahkemelerinde Türkiye Cumhuriyeti ve iki bankayı (Ziraat Bankası, Merkez Bankası), 1915 döneminde soykırıma uğramış atalarının el konulan malları üzerinden zenginleşerek haksız kazanç elde etmek ve bu kazanç ile ABD topraklarında ticari faaliyet yürütmek suçlaması ile dava etmişlerdi. İki farklı davada Türkiye ve iki bankadan milyonlarca dolarlık tazminat talep ediliyordu. Sigorta davaları, soykırıma uğrayan atalarının sigorta poliçelerinin tazmin edilmemesini konu alan özel hukuk davaları iken, bu defa devletlerin uluslararası alanda (ve ABD mahkemelerinde) yargı bağışıklığını tartışmalı hale getirmeye ve Türkiyeyi Amerikan mahkemelerinde soykırım tartışması içine çekmeye çalışan iki dava görüyoruz. (Bunlardan Davoyan davası basında İncirlik davası olarak takip edilmektedir.) Konu birçok sorun akla getirse de şimdiye kadar bu iki dava, temel olarak iki nokta üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştı: 1. Türkiye Cumhuriyetinin yargı bağışıklığını Amerikan

mahkemeleri önünde sınırlandıracak olan soykırım sonucu elde edilmiş kazanç iddiasını görüşmek uluslararası hukuka uygun mudur? Bir Amerikan mahkemesinin haksız kazanç yoluyla ticari faaliyeti tespit amacıyla da olsa, başka bir devletin soykırım yapıp yapmadığını tespit etmeye yetkisi veya otoritesi var mıdır? 2. Osmanlı devletinin 100 yıl önce yaptığı bir eylemin haksız kazanç doğurup doğurmadığını Amerikan mahkemesi nasıl görüşebilir? Amerikan mahkemesinin bu konuda yetkili olabilmesi için, mağduriyet iddiasında olan davacıların atalarının Amerikan vatandaşı olması gereklidir. (Altman davası) Tehcire uğrayan Ermeni kökenli Osmanlı vatandaşları tehcir sırasında vatandaşlıktan atılmışlar mıdır? Tehcir, bir sınırdışı etme eylemi midir? Bu son iki sorunun cevabı çok açık: Osmanlı Ermenileri tehcir sırasında Osmanlı vatandaşıdır; tehcir Osmanlı sınırları içerisinde cereyan etmiştir. Bu iki kritik konu üzerinde ilerleyen tazminat davalarını daha da sorunlu hale getiren daha birçok tarihsel gerçek bulunmaktadır: Ermeni emval-i metrukesi ile ilgili hukuki mevzuatın tutarlılığı ve uygulanması, geri dönen Ermenilerin mal ve emlakının kendilerine geri verilmiş olması, bu konunun daha sonra Lozanda ve Ermenistan ile yapılan Kars Anlaşması ile kesin bir şekilde çözülmüş olması, ayrıca Amerikaya göç etmiş Ermenilerin talebi üzerine ve uzun süren müzakereler sonunda Amerikan hükümetine Ermenilere ödenmek üzere 1.3 milyon dolar tazminat ödenmesinin (iki devlet arasında bir iyi niyet göstergesi olarak) kabul edilmesi vb. Diaspora Ermenilerinin Amerikan mahkemelerinde Türkiyeden tazminat alabilmek için giriştiği bu hukuki savaşın asıl sebebi tabi ki sözde gasp edilmiş mallarının tazmin edilmesi değildir. Mesele, aynı Movsesian ve diğer sigorta davalarında olduğu gibi soykırım iddialarını Amerikan yasaları ve hukuk sistemine yerleştirilmesini sağlamak ve Türkiyeyi 2015 öncesinde ya bu tartışmanın tarafı haline getirmek ya da bu iddiaları Türkiyeye uygulanacak baskı ile kabul ettirmeye çalışmaktır. Movsesian Kararının Tazminat Davalarına Muhtemel Etkisi Bizim görüşümüze göre Movsesian kararında en dikkat çekici ifade sf. 16da yer alan siyasi bir anlam yüklenmiş soykırım etiketi ifadesidir. Amerikan mahkemesi kanunda yer alan Ermeni soykırımı ifadesinin siyasi bir etiket olduğunu açıkça tespit etmiştir. Daha da önemlisi böyle bir ifadeye dayanarak, Ermeni Soykırımı kurbanlarına sempati göstermenin de bir eyaletin kendisine Anayasa tarafından verilen yetki alanının dışına çıktığı saptamasını yapmıştır. Bakalian ve Davoyan davalarında Osmanlı devleti ve Türkiye Cumhuriyetinin bugünkü haksız kazancının dayanağı olarak Poochigian yasasında ifade edilen (böylece tanındığı varsayılan) Ermeni soykırımı kurbanı ifadesi (KSHUY 354.4) gösterilmektedir. Yani her iki davada da temel dayanak noktalarından birisi, Movsesian kararı ile geçersiz kılınan kanundur. Böylece mahkeme, daha önce kanunla sabitlendiği/kabul edildiği varsayılan soykırım iddialarını geçersiz kıldığından, en başından beri bir uluslararası hukuk konusu olan soykırımın tespit ve cezalandırılması hususunda kendine atfettiği yetkiyi de ortadan kaldırmaktadır. Nitekim Amerikan mahkemeleri önünde devletlerin yargı bağışıklığına istisna oluşturan 1605 sayılı kanun maddesi (FSIA 1605), ABD mahkemelerini bir devletin uluslararası hukuka aykırı eylemini tespit etmekle görevlendirmiş olmadığından, Bakalian ve Davoyan davalarının çıkış noktası olan Ermeni soykırımı iddiası da geçersiz kılınmıştır. Zaten Amerikan mahkemelerinin Kaliforniyadaki kanunun geçersiz olmadığını tespit etmesinden evvel, soykırımın tespit edilmesi ve cezalandırılması için yapılan uluslararası hukuk düzenlemelerini dikkat almaları gerekmekteydi, aynı Movsesian davasında olduğu gibi. Ancak mahkemeler Ermeni hukukçuların hileli hukuki stratejilerine ve oyunlarını baştan

ciddiye almış ve aslında büyük bir hukuk rezaletine neden olmuşlardır. Umarız, Bakalian ve Davoyan davaları da Movsesian kararında yapılan tespitleri ciddiye alacaktır.

Yazar Hakkında :

Aslan Yavuz Şir AVİM'de Kıdemli Analist olarak çalışmaktadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında doktora adayıdır. Türk-Ermeni ilişkileri, Ermenistan siyaseti, Orta Asya ve Kafkasya alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Atıfta bulunmak için: ŞİR, Aslan Yavuz. 2026. "DİASPORA ERMENİLERİ VE TAZMİNAT GİRİŞİMLERİ: MOVSESİAN DAVASI'NIN YANSIMALARI II ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2012 / 9. Şubat 27. Erişim Kasım 20, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/DIASPORA-ERMENILERI-VE-TAZMINAT-GIRISIMLERI-MOVSESIAN-DAVASI-NIN-YANSIMALARI-II

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır